

3. Gorohova, T. K. (1995). *Professionalno-obrazovatel'naya mobilnost, molodih, bezrobotnih v sovremennom obshchestve*. [Professional-education mobility young unemployed in contemporary society]. SPb.

4. Slastenin, V. A. (2000). *Monografiya*. [Monography]. Moscow.

5. Cherkasov, V. F. (2014). *Teoriya i metoda muzichnoi osviti*. [The theory and method musicale tducation]. Kirovograd.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАБУР Людмила Миколаївна – викладач кафедри музично-інструментальної підготовки Південноукраїнського національного

педагогічного університету імені К. Д. Ушинського.

Наукові інтереси: формування професійної мобільності майбутніх вчителів музики в процесі інструментальної підготовки.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KABUR Lyudmila Nikolaevna – Teacher of Department Musically Instrumental Preparation of South Ukrainian National Pedagogical University of K. D. Ushinsky.

Circle of scientific interests: forming of professional mobility of future music masters in the process of instrumental preparation.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2019 р.

УДК 793.31.077(477.43)

КАЧУРИНЕЦЬ Лілія Валеріївна –

старший викладач кафедри

теорії та методики музичного мистецтва

Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

<https://orcid.org/0000-0002-7800-789X>

e-mail: Kachurinec@mail.ru

ПОЕТАПНІСТЬ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В АКАДЕМІЧНОМУ АНСАМБЛІ ПІСНІ І ТАНЦЮ «КОЗАКИ ПОДІЛЛЯ»

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Народна хореографічна культура України, перебуваючи в тісних та ефективних взаємозв'язках природної основи та широкої палітри художньо-зображальних засобів виразності професійного мистецтва, на власному генетичному рівні продовжує й сьогодні збагачувати складники духовного життя нації. Упродовж історії українська народна хореографічна культура, акумулюючи безліч закордонних впливів, політичних утисків, зневіри, вистояла та зберегла неповторну самобутність, збагатила лексику, розширила жанрове розмаїття.

Істотні структурні та якісні зрушення в українській народній хореографії відбуваються наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Поряд із традиційними танцювальними фольклорними колективами України з жанрово-тематичною хореографією, у якій укорінені прадавні обрядово-пісенні особливості, народно-ігрова культура, святкова і фольклорна театралізація, одне з найпомітніших місць посів Академічний ансамбль пісні і танцю «Козаки Поділля» Хмельницької обласної філармонії. Репертуар колективу, трансформуючись, розвивається в жанрових мініатюрах, театралізованих картинках,

зразках народно-сценічного танцю, хореографічних сюїтах.

Лауреат і дипломант республіканських, всесвітніх та міжнародних фестивалів та конкурсів ансамбль «Козаки Поділля» – універсальний художній колектив, що досконалим мистецтвом репрезентує все найкраще з невичерпної скарбниці народної творчості, та є візитівкою Хмельниччини та України в мистецькому просторі світу. Поставлені в концертних програмах хореографічні твори відображають багатогранну культуру життя козаків та інших верств подільського суспільства в різні історичні періоди.

Усупереч значному науковому доробку в історії української народної хореографії доводиться визнати, що у вітчизняному мистецтвознавстві відсутні дослідження, які б висвітлювали ретроспективу становлення хореографічного відділу ансамблю пісні і танцю «Подільянка» та її правонаступника – Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових дослідженнях останніх років простежено розвиток народно-сценічної хореографії України, проаналізовано творчість видатних балетмейстерів-постановників. Так, значний

внесок у вивчення фольклорної хореографії (танців), у збереження надбань народної танцювальної культури в історико-етнографічному і культурологічному аспектах зробили В. Верховинець, В. Гнатюк, М. Грінченко, А. Гуменюк, А. Іваницький, К. Квітка, С. Титаренко, П. Чубинський, В. Шухевич та інші.

Дослідженням діяльності Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля», зокрема творчості народного артиста України, композитора Миколи Балеми, художнього керівника і головного диригента ансамблю з 1973 по 2018 р., займались Р. Гуцал, К. Івахова, М. Ярова. Водночас виникнення та розвиток балетної групи ансамблів «Подільянка» та «Козаки Поділля» у наукових правцях були недостатньо розкриті.

Метою статті є дослідження становлення і розвитку балетної групи Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля», визначення особливостей подільської народної хореографії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Витоки колективу сягають 1938 року, коли в Кам'янці-Подільському виник перший ансамбль, створений в обласній державній філармонії. У газеті «Червоний кордон» (від 24.11.1938 р.) зазначено, що спочатку це була хорова капела, до якої увійшли кращі представники художньої самодіяльності і декілька професійних артистів. Першим керівником колективу став випускник Тбіліської консерваторії, симфонічний диригент Борис Світличний. 18 грудня 1938 року колектив оголосив прийом до Державної обласної капели на такі вакантні місця: сопрано – 7 чоловік, альтів – 5 чоловік, тенорів – 6 чоловік, басів – 6 чоловік [3].

Відомості щодо першого концерту припадають на 6 березня 1939 року, коли кореспондент Іван Борчук у газеті «Червоний кордон» зазначив: «Державна хорова капела Кам'янець-Подільської обласної філармонії під керівництвом Б. Світличного існує всього півтора місяці. За короткий час учасники капели вивчили багато пісень. 12 лютого в студії обласного радіокомітету відбувся перший концерт капели, присвячений ХХІ роковинам Робітничо-Селянської Червоної армії та військово-морського флоту. Концерт транслювався на українську сітку через київські радіостанції «РВ-87» та «РВ-9» і пройшов з великим успіхом. Зараз капела ретельно готується до двох ювілеїв 125-ї річниці з дня народження великого українського поета-революціонера Т. Г. Шевченка» [2].

За роки Великої Вітчизняної Війни, у період окупації, колектив тимчасово призупинив роботу, а в 1945 році філармонія відновила діяльність. Хорову капелу реорганізовано в ансамбль пісні і танцю, художнім керівником призначено Івана Атамана – обдарованого музиканта і талановитого організатора.

23 листопада 1949 року за рішенням обкому партії ансамбль пісні і танцю обласної філармонії з Кам'янця-Подільського перебазовано до Проскурова. У складі ансамблю перебували: 19 солістів та артистів хору, 10 артистів балету, 2 баяністи, керівників адміністративного апарату – 3 особи [9].

Згідно з указом Президії Верховної Ради УРСР від 16 січня 1954 року Кам'янець-Подільську область було перейменовано на Хмельницьку, Проскурів – на Хмельницький, відповідно й філармонія отримала назву Хмельницької обласної [10].

Відомості щодо першого балетмейстера ансамблю пісні і танцю знаходимо в архівах філармонії. 16 серпня 1955 р. ним став Василь Павлович Домніков. З 11 вересня 1957 р. він був переведений на посаду артиста балету. Тоді ж головним диригентом та художнім керівником ансамблю був Володимир Петрович Атаман. Він відповідав за написання музики для колективу та оркестровку. Ці твори увійшли до золотого фонду балетного репертуару ансамблю «Подільянка», як-от: «Дума пам'яті Богдана Хмельницького», музика до музично-хореографічної композиції «Дорогами подільськими» тощо. Саме тоді відбулося становлення самобутньої подільської хореографії колективу, яка спрямувала майбутні творчі задуми балетмейстерів-постановників й визначила розвиток регіонального професійного хореографічного мистецтва.

У 1960–1970-х роках керівниками ансамблю пісні і танцю «Подільянка» були: І. Осауленко (1960–1962 рр.), В. Цибульник (з 1962 р.), В. Атаман (1967–1973 рр.), К. Ровінський, П. Окружко, заслужений артист України Г. Датков; балетмейстери: заслужений артист України О. Данічкін (1960–1964 рр.), заслужений працівник культури України Ю. Кузьменко, А. Бондарев, О. Таран, В. Кашканов.

З 14 березня 1957 р. по 1 квітня 1961 р. балетмейстером ансамблю пісні і танцю «Подільянка» став заслужений артист України Олександр Данічкін. У ті роки ансамбль розширив репертуар яскравих хореографічних постановок. Поставлені танцювальні номери завойовували загальне

визнання і любов у глядача, як-от: «Полька-Подолянка», «Купальські ігри», «Капіруш», «Молодіжний», молдавський танець, «Гопак».

Деякі роки з 1961 року балетну групу очолював Володимир Кашканов – випускник Пермського хореографічного училища, який поповнив репертуарну скарбницю колективу вокально-хореографічною композицією «Дорогами подільськими», танцями «Циганський» та «Російський».

Заступник начальника Хмельницького обласного управління культури В. Вичак у характеристиці зазначав: «Основне завдання ансамблю «Подолянка» – пропаганда українського національного музичного мистецтва, краєвих зразків багатонаціонального радянського мистецтва, робота по естетичному вихованню трудівників області. Значне місце в репертуарі ансамблю займає подільська тематика: обряди, ігри, пісні та танці. Більше 50% концертів «Подолянка» дає для трудівників села. Обласне управління культури рекомендує ансамбль на гастролі по містах УРСР» [6, с. 32].

Ансамбль перебував у стані постійного творчого пошуку, а гастрольні маршрути пролягали через найвіддаленіші куточки колишнього Радянського Союзу: це виступи (по 2–3 місяці) на Далекому Сході, Уралі, Кубані, у Прибалтійських республіках, Білорусії, Молдавії, по Золотому колу тощо.

Наведемо приклад маршрутного листа гастролей ансамблю пісні і танцю «Подолянка» за січень-лютий 1971 року: Харків (5–6 січня – 2 концерти); Донецьк (8–10 січня – 3 концерти); Ростов (11–12 січня – 2 концерти); Краснодар (14–15 січня – 2 концерти); Ставропіль (17–18 січня – 2 концерти); Нальчик (20–21 січня – 2 концерти); Орджонікідзе (22–23 січня – 2 концерти); Грозний (24–25 січня – 2 концерти); Баку (27–29 січня – 3 концерти); Туркменія (1–8 лютого – 6 концертів); Таджикистан (10–14 лютого – 5 концертів); Узбекистан (16–20 лютого – 5 концертів); Киргизія (22–26 лютого – 4 концерти); Казахстан (28 лютого – 18 березня – 16 концертів, зокрема 8 концертів на цілині) [8, с. 50].

У 1972 році після закінчення Уральської державної консерваторії ім. М. П. Мусорського молодий композитор Микола Балема повернувся до Хмельницького, де його призначили керівником оркестру ансамблю пісні і танцю «Подолянка» обласної філармонії. З 1973 р. по 1975 р. художнім керівником ансамблю

став заслужений артист України Герман Датков.

Той період ознаменований для колективу добрими подіями. Так, під керівництвом Г. Даткова ансамбль пісні і танцю «Подолянка» указом Президії Верховної Ради України № 6706 від 11.06.1974 р. за заслуги в розвитку мистецтва нагороджений почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР, а художньому керівнику Герману Даткову, артистам Ірині Фіцько та Івану Глиняку першими в ансамблі присвоюють звання «Заслужений артист України».

Ірина Павлівна Фіцько в Хмельницькій обласній філармонії працювала з 1961 року на посаді артистки балету ансамблю «Подолянка», виконувала ведучі партії в танцювальних номерах колективу. За високу професійну майстерність та техніку виконання отримала нагороди: медаль «За відмінну роботу» (1970 р.), до 100-ї річниці від дня народження В. І. Леніна, Почесну грамоту Міністерства культури УРСР (1975 р.). У 1973 році була обрана депутатом міської ради.

Саме тоді розпочав яскравий творчий зліт майбутній заслужений артист України Володимир Глушенков. Спочатку він був в ансамблі пісні і танцю «Подолянка» артистом балету (з 1962 року), а згодом, після закінчення Київського інституту культури, продовжив роботу дипломованим балетмейстером (з 1974 року). Володимир Глушенков переконав керівника «Подольки» змінити підхід до концертних номерів. На сцені з'явилися вокально-хореографічні композиції, цілі театралізовані дійства, де одночасно задіяний балет, хор і оркестр. Сценарії до цих постановок писав сам В. Глушенков. На основі подільського фольклору здійснено низку хореографічних постановок, які досі є в репертуарі сучасного колективу: «Варварка», «Василечки» (обидва – 1975), «Луг» (1977), «Кивак» (1979), «Дударі» (1981), «Краков'як», «Плескач», «Подільський гопак», «На лузі», «Вечорниці» (1983), «Купальські ігри», «Горщик каші», вокально-хореографічні композиції «Нивами подільськими» (1985), «Красо України, Подолья...» (1987), «Шевченкіана» (за творами Т. Шевченка, 1989) та народна опера «Вічний етап» за мотивами легенд і переказів про Устима Кармелюка (лібрето П. Гірника, 1992; музика М. Балеми). Артист виконував сольні партії у фольклорних номерах «Варварка», «На лузі», «Кивак», «Подільське весілля».

Про талант балетмейстера-постановника В. Глушенкова свідчать його роботи, створені

на основі подільського фольклору: «Малиновий дзвін», «Подільські вечорниці», «Подільські польки». Танці склалися з трьох різних за манерою виконання частин. Володимир Глушенков активно і глибоко вивчав подільський фольклор: їздив доколишніми селами, збираючи пісні, танці, обряди, звичаї подільського народу. З піснями та обрядами було простіше, ніж із записом саме танців. Люди могли описати лише зміст танцю, уже не пам'ятаючи хореографічних малюнків та лексики, іноді могли наспівати мелодію. Та видатний талант хореографа В. Глушенкова міг створити сценічний варіант народного танцю з самої ідеї, мінімального набору рухів, розвивати драматургію та композицію.

Після фольклорної експедиції по Хмельниччині народився танець «Бакотчанка», записаний в селі Бакота Кам'янець-Подільського району. Основу всіх хореографічних постановок автор вишукував у спілкуванні з щирими подолянками, котрі уміють і працювати, і веселитися, і зберігати все краще, самобутнє, створене попередніми поколіннями. Аналіз репертуару був здійснений В. Глушенковим у періодичній пресі 1979 року: «Подільські танці в ансамблі – розкрилені, бо ж не міг не позначитись на них дух часу, оптимізм будівників нового життя, – роздумує балетмейстер і додає: – Незабаром поставимо ще два народних танці – «Ойру» і «Городника» [4, с. 4].

Володимир Глушенков ставив не просто танець, він створював ціле театралізоване дійство з піснями та хореографією. Наприклад, танець «Василечки», з циклу зимових обрядів (свята Василя), записаних В. Глушенковим, мав таку послідовність: «Вечорниці на Василя. До хати входить господиня з глечиком, мочить у ньому м'якуш хліба, торкається ним до облич дівчат та хлопців, приказуючи: «Будьте здорові і величні, як святий Василь!» Після того нарікає господиня хлопців Василями, а дівчат – Василинами. Головний парубок вигукує: «Василино! Иди туди» (показує на другого Василя) «Ти, русява, постій там, я прийду до тебе сам!». Хлопці обирають собі дівчат до танцю: одні закривають собі очі рукою – обирають наосліп, другі вигукують: «Тиндри, тиндри, тиндри тана! Василино моя гарна! Як спідничка, як сорочка, бідна ж моя головочка!». Усі стають парами, і починається танець, яким керує головний Василь, перед кожною зміною фігури танцю вигукують певні рядки слів: «Польку поджиглюем!», «Польку просто!», «Гоп-са, гоп-са-са, кожен свою потряса!», «Ой, трясися, не трясися, туди-сюди повернися!»

Методичним доробком В. Глушенкова для керівників хореографічних колективів є навчальні посібники: «Методично-практичний посібник з постановки народно-сценічного танцю, створення хореографічних композицій і мініатюр», методична робота «Етнокод українського народу», «Методична розробка по композиції танцю», «Подільський костюм», «Хороводи, їх види та принципи композиційної побудови в них». Крім того, автор проводив семінари з подільського танцю і костюму для представників української діаспори Канади та Австралії [11].

Принципи роботи В. Глушенкова, зокрема, розробка фольклорних номерів (тематика, удосконалення лексики), активно й сьогодні впливають на формування репертуару танцювальних колективів Поділля. Наприклад, до репертуару Зразкового художнього колективу України, Народного молодіжного ансамблю танцю «Веснянка» (керівник В. Мандзій, м. Хмельницький) входять такі танці, як «Василечки», «Подільський гопак» тощо. У програмі Народного аматорського ансамблю танцю «Кам'янчанка» (керівник П. Гаврилюк, м. Кам'янець-Подільський) гідне місце посів подільський танець «Кивак». У репертуарі Дитячої студії при Академічному ансамблі пісні і танцю «Козаки Поділля» (керівник С. Качуринець, м. Хмельницький) виконують танці «Кивак», «Краков'як», «Плескач».

Із глибоким проникненням у суть української подільської народної пісні і танцю в ансамблі сформувався репертуар творів, де фольклор оригінально поєднувався з різними течіями в сучасній музиці (поп-музика, джаз тощо). У творчому тандемі композитора, художнього керівника та головного диригента ансамблю М. Балеми та В. Глушенкова до 1982 року створювалися та втілювалися в життя нові за формою художні твори та програми. Прикладом може слугувати програма Хмельницького ансамблю пісні і танцю «Подільянка» за 1976 рік (див. таблицю 1).

Петро Карась у газеті так описував вокально-хореографічну композицію «Поема про Революцію» ансамблю пісні і танцю «Подільянка»: «Художня оповідь про оновлення подільського краю під промінною зорею Великого Жовтня здійснена засобами музики, пісні, танцю, перейнята різними колористичними гамами, вона розбухує творчу уяву глядача, і ще більше посилює жагу діяння. Після дружніх оплесків вклонятимуться залу не менш схвильовані артисти, між ними будуть і кобзар, і вогнистий корчагінець, і ще молода, із

сором'язливою усмішкою людина, котра щойно опустила диригентську паличку» [4, с. 4]. В архівних документах Хмельницької обласної філармонії знаходимо склад виконавців: соліст хору – Микола Ніколайчук, балетмейстер – Володимир Глушенков, художній керівник та головний диригент «Подільянки» Микола Балема. «Це своєрідне тріо удостоїлося звання заслужених кілька днів тому (1979 р.)», – пише П. Карась.

Програма ансамблю пісні і танцю «Подільянка»

Хмельницької обласної філармонії (1975 р.) [7, с. 84–86]

№	Твір	Автор	Виконавці
1.	Пролог	постановка В. Глушенкова, муз. обробка М. Балеми	виконує весь склад ансамблю
2.	«Ти, Радянська славно Україно»	сл. П. Тичини, муз. А. Філіпенко	виконує весь склад ансамблю
3.	«Дума про Устима Кармелюка»	сл. В. Семенівського, муз. В. Атамана	соло – М.Ніколайчук
4.	«Повій, вітре, на Вкраїну»	сл. В. Семенівського, муз. В. Атамана	соло – В. Ярецький
5.	«А я думаю, що жарти будуть»	українська народна пісня	хор і оркестр
6.	Подільський жаргівливий танець «Кивак»	постановка В. Глушенкова	балет
7.	Тріо бандуристок «Мрія»	сл. В. Бичка, муз. І. Сандлера	О. Балема, В. Тесля, Г. Яківчук
	«Сто пошпунків»	П. Бандуренко, муз. М. Балеми	
8.	«У неділю на риночку»	в язанка подільських жаргівливих пісень	хор
9.	«Граї, бандуро, граї»	сл. Д. Луценка, муз. І. Шамо	хор
10	«Варварка»	подільський народний танець	залужена артистка УРСР І. Фішко та балетна група

У той час грамотою Президії Верховної Ради України нагороджено артиста балету Олега Єрухимовича, який працював в ансамблі пісні і танцю «Подільянка» з 1979 по 1997 роки, репетитором балету – до 1998 р. Олег Єрухимович – характерний артист з тонким відчуттям загальної динаміки творів, що виконуються з відчуттям міри в гумористичних епізодах хореографічних постановок.

Наступний етап роботи колективу датується 1982–1983 роками. Тоді балетмейстером «Подільянки» працював Геннадій Фомич Парастатов. Він був переведений з театру ім. Г. І. Петровського до Хмельницької обласної філармонії на посаду балетмейстера. Саме в той час балетну групу поповнили такі артисти, як Світлана Чурілова, Ірина Ярецька, Олена Авдієвська, Олена Єфімчук, Марія Штипуляк, Віктор Краска, Олег Єрухимович.

З жовтня 1983 р. по 1985 р. на посаду балетмейстера ансамблю «Подільянка» призначено заслуженого працівника культури України, кандидата мистецтвознавства, лауреата обласної премії ім. В. Ястребова, члена Національної хореографічної спілки України – Кокуленка Бориса Григоровича. Він присвятив життя українській народній хореографії, з перших днів роботи в ансамблі поставив хореографічну композицію «Подільські щедрівки». Ця постановка й сьогодні з успіхом виконується на сценічних майданчиках та з цікавістю сприймається глядачем.

У 1980-і роки склад ансамблю поповнив Юрій Іванович Авдієвський. Митець трудової діяльності розпочав у Київському мюзік-холі артистом балету, а в Хмельницькій обласній філармонії працював з 1981 року артистом ритм-балету «Троянда», а в 1982–1996 рр. – солістом та балетмейстером ансамблю пісні і танцю «Подільянка». Ю. Авдієвський – танцюрист з відмінними сценічними і технічними даними, виконавець ведучих партій репертуару колективу балетної групи ансамблю. Його виступи завжди характеризувались танцювальною виразністю. Працюючи артистом, він успішно поєднував роботу з балетмейстерською діяльністю. У 1987 році Ю. Авдієвському було присвоєне звання заслуженого артиста України. Від 1996 року хореограф співпрацює із Лондонським ансамблем українського танцю «Мазепа» (керівник Д. Торконьяк), де є автором постановки гопака [1].

Яскравою концертною програмою подільських народних танців Україну достойно представила балетна група «Подільянки» на XII Всесвітньому фестивалі молоді та студентів у Москві з 27 липня по 3 серпня 1985 року. Уряд країни тоді поставив перед організаторами фестивалю завдання – показати світові все найкраще, чим може пишатися Радянський Союз. Відтоді колектив систематично брав участь у різноманітних концертних програмах.

У 1986 році Микола Балема написав музику до народної опери «Вічний етап» про життя Устима Кармелюка. У роботі ансамблю така форма роботи була представлена вперше в Україні, а гастролі в Києві та інших містах пройшли з великим успіхом. Над хореографією працювали В. Глушенков та Ю. Авдієвський.

У 1987 році столиця України приймала учасників та гостей XV Всесоюзного фестивалю мистецтв «Київська весна». Участь брали понад тридцять художніх колективів – з Російської Федерації, України,

Білорусії, Азербайджану, Грузії, Казахстану, Молдавії, Литви. Україну репрезентували заслужена академічна капела УРСР «Думка», Заслужений академічний ансамбль танцю ім. П. Вірського, Київський камерний хор ім. Б. Лятошинського, Київська чоловіча хорова капела ім. Л. Ревуцького, ансамбль пісні і танцю «Подільнянка» Хмельницької обласної філармонії, колективи Держтелерадіо, Укрконцерту. Ансамбль «Подільнянка» разом з хоровою капелою «Думка» був названий одним з кращих колективів України.

Фестиваль радянсько-індійської дружби («Фестиваль СРСР в Індії») відбувся в 1987–1988 роках за ініціативою Михайла Горбачова і Раджива Ганді в численних регіонах СРСР та Індії. Були запрошені до участі кращі ансамблі танцю республіканського значення (з 15 республік). Фестиваль відкривався в Індії приголомшливим видовищем на арені переповненого стадіону імені Джавахарлала Неру в Делі, де понад півтори тисячі артистів з Росії виступили перед 130-тисячною аудиторією. Україну представляла балетна група ансамблю пісні і танцю «Подільнянка», а «Гопак» в їхньому виконанні піднімав з місць весь стадіон, на якому проходило дійство. Артисти балету «Подільнянки» запам'ятались серед інших іменних колективів ще й своєю універсальністю, оскільки, окрім «народного блоку», танцювали в «сучасному» та «цирковому».

У 1988 році був знятий музичний фільм про творчість колективу у мальовничому куточку Хмельниччини (с. Маліївці). Стиль: Folk, видавець: «Мелодія» С90 – 26695 007, виконавці: Ансамбль пісні і танцю «Подільнянка», художній керівник Микола Балема, солісти: Людмила Лапко і Олег Єрухимович (А4), Леонід Марчук (А5), Любов Димарчук (А6), Володимир Штепа (А7). Людмила Лапко і Михайло Кусий (В1), Олександр Болгарчук і Валерій Ярецький (В3), вокально-інструментальна група «Розмай» ансамблю «Подільнянка», солісти: Марія Гергелевич, Анжела Левтіхова, Микола Довгальов, Олександр Болгарчук (В6), диригенти: Микола Балема (А1, А3, А4, А6, А7, В1), Валерій Ярецький (А2, А5, В1-В5). Тривалість: 00:37:10, мова: українська, Аудіо-кодек: FLAC, Бітрейт: 2470 кб/с, джерело: платівка (власний рип).

Цей рік став знаменним для колективу, оскільки ансамбль «Подільнянка» за ініціативи Миколи Балеми змінив назву на «Козаки Поділля». Відбулося це після гастрольної поїздки до Греції, оскільки козацька тематика була більш відомою глядацькій аудиторії за

кордоном. Назва «Козаки Поділля» стала стимулом, вдалим поштовхом для подальшої динамічної праці, утілення нових ідей, адже в Україні на той час не було козацького ансамблю [5].

За великі заслуги в розвитку музичного мистецтва колектив двічі нагороджували Почесною грамотою Президії Верховної Ради України (1974, 1988 рр.).

У 1994–2005 рр. балетмейстером колективу стає Олександр Володимирович Король. У 2003–2017 рр. головним балетмейстером ансамблю призначають Єфімчук Олену Миколаївну, а балетмейстером-постановником – Дмитра Васильовича Пасічника. У листопаді 2017 році на посаду головного балетмейстера академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» був призначений Сергій Євгенович Качуринець. У січні 2019 р. йому присуджують звання заслуженого артиста України.

З 1998 по 2018 рр. балетна група ансамблю поповнилась такими артистами: Олександр Ковальчук (1998 р.), Сергій Качуринець (2001 р.), Олександр Коропов (2003 р.), Альона Напорчук (2005 р.), Олександр Бородатий (2006 р.), Катерина Леськова (2007 р.), Олександра Тарнапольська (2006 р.), Тарас Мазур (2010 р.), Олег Капелюх (2011 р.).

Сьогодні «Козаки Поділля» налічують 82 творчі одиниці: 38 артистів хору, 24 артисти балету і 20 артистів оркестру. Колектив має хорошу репетиційну базу – Хмельницьку обласну філармонію. Колектив очолюють: художній керівник – Степан Дробіт, головний хормейстер – Катерина Дробіт, головний балетмейстер – заслужений артист України Сергій Качуринець, керівник оркестру та диригент – лауреат міжнародного конкурсу Олександр Якубов.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. За багаторічну історію в балетній групі ансамблю працювали випускники Київського хореографічного училища, Київського інституту культури, Київського циркового училища, Ленінградського (Санкт-Петербурзького) інституту культури, Рівненського інституту культури, Дубненського культосвітнього училища, Дніпропетровського театрального училища, Донецького культосвітнього училища, Ніжинського культосвітнього училища, Кам'янець-Подільського культосвітнього училища.

Чимало артистів балету ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля» після декількох років роботи були запрошені до інших відомих колективів, як-от: Національний

заслужений академічний ансамбль танцю України імені П. П. Вірського, Національний заслужений академічний український народний хор імені Г. Г. Верьовки, Кубанський козацький хор. Це свідчить про високий професіоналізм та виконавський рівень.

Отже, за роки становлення і розвитку колектив пройшов шлях від ансамблю пісні і танцю «Подільянка» до Академічного ансамблю пісні і танцю «Козаки Поділля». За часи існування творчу групу живили ідеї головних балетмейстерів, серед яких Василь Домніков, заслужений артист України Олександр Данічкін, Володимир Кашканов, заслужений артист України Володимир Глушенко, Геннадій Парастатов, заслужений працівник культури України Юрій Кузьменко, Андрій Бондарев, Олександр Таран, заслужений працівник культури України, кандидат мистецтвознавства, член Національної хореографічної спілки України Борис Кокуленко, заслужений артист України Юрій Авдієвський, Олександр Король, Світлана Чурилова, заслужена артистка України Олена Єфімчук, заслужений артист України Сергій Качуринець.

Перспективами подальших розвідок ми вбачаємо аналіз сучасного шляху хореографічної підготовки та детальний аналіз танців Поділля в контексті діяльності ансамблю.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Авдієвський Юрій Іванович. URL: <http://kultura.km.ua/avdievskij> (дата звернення 5.04.2019).
2. Борчук І. Перший концерт хорової капели облфілармонії / І. Борчук // Червоний кордон. 1939. – (Березень 6) – №53 (2831).
3. Кам'янець-Подільська обласна Державна філармонія // Червоний кордон. 1938. – (Грудень 18) – № 280 (2767).
4. Карась П. Осяяні піснею / П. Карась // Радянське Поділля. 1979. – (Листопад 13). – №217. – С. 4–19.
5. Микола Балема: Можливо, на 25-ту річницю незалежності України будуть марширувати під мою музику. – URL: <https://vsim.ua/lyudi/mikola-balema> (дата звернення 5.04.2019).
6. Програма гастрольних колективів і плани роботи філармонії на 1975 рік. ДАХМО. (Державний архів Хмельницької області). – Ф. Р-5106. Оп. 2. Спр. 29. – С. 32–37.
7. Програма гастрольних колективів і плани роботи облфілармонії на 1976 рік. ДАХМО. (Державний архів Хмельницької області). – Ф. Р-5106. Оп. 2. Спр. 35. – С. 84–86.
8. Програма плану маршрутів і графік роботи гастрольних колективів в Хмельницькій області на

1971 рік. ДАХМО. (Державний архів Хмельницької області). – Ф. Р-5106. Оп. 2. Спр. 4. – С. 50–55.

9. Рішення, розпорядження міськвиконкому по обласній філармонії за 1949 рік. ДАХМО. (Державний архів Хмельницької області). – Ф. Р-5106. Оп. 1. Спр. 21. – С. 12–15.

10. Указ Президії Верховної Ради УРСР від 16 січня 1954 року // Радянське Поділля. 1954. – (Січень 17) – №12 (6868).

11. Фестиваль-конкурс народної хореографії імені Володимира Глушенкова. – URL: <https://www.facebook.com/glushenkovfest2015> (дата звернення 5.04.2019).

REFERENCES

1. Avdiievskiyi Yurii Ivanovych. [Avdiievskiyi Yurii Ivanovych]. – URL: <http://kultura.km.ua/avdievskij> (data zvernennia 5.04.2019).
2. Borchuk, I. (1939). *Pershyy kontsert khorovoi kapely oblfilarmonii*. [The First Concert of the Chorus Chapel of the Regional Philharmonic]. Kamyanets-Podilskiyi.
3. Kamianets-Podilskia oblasna Derzhavna filarmonia. (1938). [Kamyanets-Podilskiyi Regional State Philharmonic]. Kamyanets-Podilskiyi.
4. Karas, P. (1979). *Osiaini pisnei*. [Sparkled by the Song]. Kamyanets-Podilskiyi.
5. Mykola Balema: *Mozhlyvo, na 25-tu richnytsiu nezalezhnosti Ukrainy budut marshyruvaty pid moiu muzyku*. [Maybe at the 25th Anniversary of Ukraine's Independence They will March to My Music]. URL: <https://vsim.ua/lyudi/mikola-balema> (data zvernennia 5.04.2019).
6. *Prohrama hastralnykh kolektyviv i plany roboty filarmonii na 1975 rik*. [The Program of Tour Groups and Plans of the Philharmonic Society for 1975]. Kamyanets-Podilskiyi.
7. *Prohrama hastralnykh kolektyviv i plany roboty oblfilarmonii na 1976 rik*. [The Program of Tour Groups and Plans of the Philharmonic Society for 1976]. Kamyanets-Podilskiyi.
8. *Prohrama planu marshrutiv i hrafik roboty hastralnykh kolektyviv v Khmelnytskii oblasti na 1971 rik*. [The Program of the Route Plan and the Schedule of Tour Groups in Khmelnytskyi Region for 1971]. Kamyanets-Podilskiyi.
9. *Rishennia, rozporiadzhennia miskvykonkomu po oblasnii filarmonii za 1949 rik*. [Decisions, Orders of the City Executive Committee on the Regional Philharmony for 1949]. Kamyanets-Podilskiyi.
10. *Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady URSR vid 16 sichnia 1954 roku*. [Decree of the Presidium of the Supreme Council of the Ukrainian SSR dated January 16, 1954]. Kyiv.
11. *Festyval-konkurs narodnoi khoreohrafii imeni Volodymyra Hlushenkova*. [Festival-Competition of Folk Choreography Named after Volodymyr Hlushenkova]. URL: <https://www.facebook.com/glushenkovfest2015> (data zvernennia 5.04.2019).

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КАЧУРИНЕЦЬ Лілія Валеріївна – старший викладач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Наукові інтереси: народно-сценічна діяльність, вокально-хорове мистецтво України.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KACHURYNETS Liliya Valeriivna – senior lecturer of the Department of Theory and Methodology of Music Art of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy.

Circle of scientific interests: folk-stage activity, vocal-choral art of Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 27.04.2019 р.

УДК: 378:37.011.3 -051:784:316.454.52

ЛЕСНИК Олена Степанівна – старший викладач кафедри диригентсько-хорової підготовки Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського
e-mail: a.lesnik.66@gmail.com

ДІАЛОГІЧНЕ СПІЛКУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ХОРМЕЙСТЕРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва в класі диригування здійснюється у різних напрямках: формування особистості, світогляду, ціннісних орієнтацій, різноманітних професійних компетенцій та ін. Основним видом діяльності на уроці диригування є робота над диригентським жестом, його інформативністю, художньою виразністю, сугестивністю.

Диригентський жест у виконавському мистецтві є ефективним засобом впливу. Сьогодні спостерігається його значний еволюційний розвиток, який пов'язаний з розвитком хорового мистецтва, появою нових форм втілення ідейного й художнього замислу композиторів сучасності та новітніх засобів виразності. Диригентське мистецтво стало з'єднуватися різними гранями з багатьма видами художньої діяльності (хореографія, театральне мистецтво та ін.), становлячись центром творчих процесів і виконуючи визначальну роль в цих процесах. Таким чином, перед викладачами диригування постає проблема пошуку нових підходів, методів та засобів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до диригентсько-хорової роботи, які б відповідали сучасним потребам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні питання диригентсько-хорової підготовки, диригентської майстерності висвітлено в роботах корифеїв хорового мистецтва: К. Пігорова, К. Птиці, Г. Дмитревського,

Б. Краснощоківа та ін.

Проблемам диригентського жесту присвячено багато наукових досліджень мистецтвознавців, диригентів, педагогів (Д. Варламов, Г. Єржемський, І. Мусін, К. Ольхов, Б. Смірнов, Н. Соболева, В. Світов та ін.) в яких розглядаються його сутність, призначення, а саме головне, його інформативність та художньо-творчі можливості.

Г. Єржемський, І. Мусін, К. Ольхов та ін. визначають диригентську жестикуляцію як специфічну мову. На погляд Г. Єржемського, мануальна техніка диригента є альтернативною мовою вербальній. Вчений звертає увагу на те, що мануальна техніка являє собою зовнішнє відображення мислення диригента.

І. Мусін розглядає мистецтво диригента, як процес спілкування за допомогою специфічної мови жесту, який є не тільки системою знаків, а й носить інформативний характер, виконує сугестивну функцію [6].

Як мова, диригентський жест має свої особливості, які пов'язані з індивідуальністю диригента, його фантазією та здатністю до творчого пошуку. Диригентський жест є специфічним продуктом творчого процесу. Якщо брати до уваги, що творчість передбачає перетворення матеріальних і духовних цінностей, створення нового, то спираючись на погляди О. Трезміної можна говорити, що мова жестів постає як засіб впливу, збудження, як художній продукт диригентської творчості, що дозволяє говорити про самостійність призначення